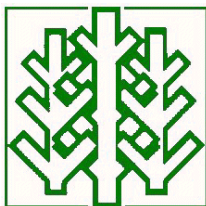

Kartlegging av småviltjakt og forvaltning

Et forprosjekt fra Sogn og Fjordane, Hordaland og Rogaland

Lindis Vinje Bergland
Utmarkskonsulent
Sogn og Fjordane Skogeigarlag

***SOGN OG FJORDANE
SKOGEIGARLAG BA***

Innholdsfortegnelse

1.	Innledning.....	4
1.1	Småvilt	4
1.2	Grågås.....	5
2.	Metode	6
2.1	Spørreundersøkelse og gjennomføring.....	6
2.2	Analyse	6
3.	Resultat.....	7
3.1	Omfang av spørreundersøkelsen på småvilt	7
3.2	Jaktilbud og begrensninger på småviltjakta.....	7
3.3	Forvaltning av småvilt.....	9
3.4	Konflikter relatert til grågjess	11
3.5	Jakt på grågås	12
3.6	Forvaltning av grågås på kommunenivå.....	12
4.	Diskusjon	14
4.1	Småvilt	14
4.2	Grågås.....	18
5.	Referanser	21

Sammendrag

På vestlandet har det vært lite fokus på god og informativ forvaltning av småvilt, til tross for at det er en felles interesse blant grunneiere å bevare bærekraftige bestander av artene. Spørreundersøkelsen viste at det er manglende kunnskap om forvaltningstiltak for småvilt hos rettighetshavere. I tillegg er nåværende inntekt fra småviltjakt på vestlandet 0,44 NOK per dekar lavere enn hva som har blitt funnet gjennom sammenlignbare undersøkelser. Langs kysten av Norge har det vært en kraftig økning av grågås, som har medført til skader og store konflikter for enkelte grunneiere.

Vi mener det er nødvendig med et større prosjekt som vil fokusere på kompetanseheving blant grunneiere på vestlandet. Det kan gjøre informasjon lettere tilgjengelig og grunneiere kan få hjelp til å identifisere utfordringer, muligheter og potensial på deres områder. Bedre organisering av jakt og forvaltningstiltak vil være vesentlig for en god og bærekraftig forvaltning av småviltartene på vestlandet i tiden fremover.

1. Innledning

1.1 Småvilt

I Norge finnes liryte og fjellryte (*Lagopus spp*) i de fleste fjellområder, og disse er blant de mest populære småviltartene det drives jakt på. Tradisjonelt settes årlige jakttider for hver småviltart, og disse fungerer da som eneste begrensning satt for jakta. Denne type forvaltning bygger på teorien om at det høstes fra overskuddet i bestanden og at uttaket fra jakta ikke har noen reell betydning for bestanden (Pedersen, 1997). Nedgang i rypebestandene har de siste årene åpnet for diskusjoner om jakt og forvaltning av ryper i Norge.

Myndighetene ønsker at grunneierne selv skal ta ansvar for forvaltninga av utmarksressursene. I tillegg er det gjennom naturmangfoldloven presisert i § 5 at *"artene og deres genetiske mangfold ivaretas på lang sikt og at artene forekommer i levedyktige bestander i sine naturlige utbredelsesområder"*. Videre i § 9 sier loven at forvaltning av biologiske ressurser skal baseres på *"føre-var-prinsippet"*. Det betyr at *"når det treffes en beslutning uten at det foreligger tilstrekkelig kunnskap om hvilke virkninger den kan ha for naturmiljøet, skal det tas sikte på å unngå mulig vesentlig skade på naturmangfoldet. Foreligger en risiko for alvorlig eller irreversibel skade på naturmangfoldet, skal ikke mangel på kunnskap brukes som begrunnelse for å utsette eller unnlate å treffe forvaltningstiltak"*. Dette krever kunnskap, både om status på småviltressursene og om hvordan disse kan forvaltes.

På Østlandet, i Trøndelag og Nord-Norge er det mer vanlig å drive taksering og andre kartlegginger for å finne status på bestanden hvert år før jakta og for å kunne følge utviklingen over tid. (Andersen m fl., 2010). Reguleringer for jakta er da laget på bakgrunn av disse registreringene og utviklingen av bestanden. De har også gode ordninger for tilrettelegging av jakt og kortsalg, og på denne måten får rettighetshaverne utnyttet inntekspotensialet bedre.

På Vestlandet mangler mye av denne kulturen med småviltforvaltning. Få eller ingen grunneierlag eller større eiendommer gjennomfører takseringer av bestander årlig. Dette fører igjen til at eventuelle reguleringer av jakta blir lagt på bakgrunn av synsing eller i beste fall etter erfaringer i starten av jakta. Det er ingen grunn til at vi på Vestlandet ikke skal drive med takseringer i forkant av jakta og legge jaktuttaket deretter.

Til nå har fokuset innenfor viltforvaltning på Vestlandet ligget på hjort. Det er brukt mye ressurser på å heve kvaliteten på hjorteforvaltningen og få den mer målrettet. Dette er antagelig fordi hjortejakta og hjorten som ressurs, har større betydning enn småvilt. Dette fokuset på hjortejakta sin popularitet fører til at småviltjegere føler seg litt fortrenget og ikke slipper til i utmarka. Ordninger med samjakt og avtaler mellom storvilt- og småviltjegere er lite vanlig, og det er som regel småviltjegeren som må vike. I 2010/2011 gikk over 20 000 personer i de tre vestlandsfylkene på en eller flere former for jakt. Av disse jaktet over halvparten på småvilt en eller flere ganger i løpet av sesongen (SSB, 2011). Dette viser en stor interesse for småviltjakt også på Vestlandet. Med en såpass stor interesse for småviltjakt bør det være mulig å samarbeide og å få til en mer faglig og planmessig forankret forvaltning av småviltressursene her.

1.1.1 Mål

Denne studien ansees som et forprosjekt hvor målet i første omgang er å kartlegge hvilke tilbud som finnes av småviltjakt i de tre Vestlandsfylkene; Sogn og Fjordane, Hordaland og Rogaland. Vi ønsker å undersøke de ulike tilbudene og hvilke salgskanaler de blir solgt gjennom. I tillegg ønsker vi å kartlegge hva som gjøres av forvaltning i disse fylkene i dag, og hva interessen er for å gjøre mer i forhold til å få oversikt over bestanden som beskattes. Denne studien er regnet som et forprosjekt for å undersøke behovet for et større prosjekt som fokuserer på forbedring av småviltforvaltningen på vestlandet.

1.2 Grågås

Ofte er det hønsefugl og hare som blir prioritert under småviltjakt og forvaltning. Men det finnes mange andre grupper av småvilt som også er jaktbare, som for eksempel ender, sjøfugl og pelsvilt.

Den norske grågåsa (*Anser anser*) trekker til Norge på våren og blir her gjennom sommeren. Her beiter den langs kysten, ofte på gress- og lyngkledde holmer og øyer. Den raster og overvintrer sammen med andre grågjess i Danmark, Nederland og Spania. Det er ikke noen tradisjon på at disse gjessene blander seg i hekkesesongen. Fordi Norge deler gåsebestanden med flere land, må vår forvaltning av disse dyrene utøves i tråd med internasjonale avtaler og felles problemforståelse (DN, 1996).

Tidligere hekket grågåsa langs norskekysten fra Ryfylke til Porsangerfjorden, med tyngdepunktet mellom Sunnmøre og Nordland. Nå hekker gjessene også flere steder langs Vestlandet og øst mot Østfold. Normalt hekker den norske grågåsa i tilknytning til sjøen, ofte på holmer og øyer langs kysten (DN, 1996). Bestanden av norsk grågås har økt kraftig i løpet av de siste 30-40 årene, og høstbestanden her i landet teller antagelig over 100 000 individer langs norskekysten (Hjeljord, 2008). Det kan være flere årsaker til denne økningen, blant annet kan forvaltningstiltak som kortere jakt sesong og forbud mot eggsanking, opprettelse av nye naturreservater og etablering av gåsebeiter i enkelte land ha vært med på å forårsake denne veksten (DN, 1996).

I tråd med økningen i gåsebestanden har forandringer i strukturen av landbruket de siste 20 årene ført til en økende konflikt mellom gjess og landbruksinteresser langs deler av norskekysten. Tidligere ble holmer og skjær høstet gjennom slått og beite av husdyr. Gjennom fraflytting og nye tradisjoner i landbruket har mange av disse kulturmarkene grodd igjen med lyng, kratt og annen vegetasjon som ikke egner seg til gåsebeite. Gåsa må derfor trekke til andre områder for å finne maten som de er avhengige av på raste og hekkeområder. De intensivt drevet innmarksarealene med gress og korn har i nyere tid overtatt som gjessenes viktigste næringsgrunnlag. Dette er grunnlaget for konfliktene, og de omfatter direkte nedbeiting av korn og eng, så vel som avføring fra gåsa i avlingen. Dette påfører gårdsbruk økonomiske tap i tillegg til at gåsa konkurrerer med husdyrene om beite (Kvavik, 2005; DN, 1996).

Norge har lange tradisjoner for å utnytte fornybare viltressurser ved jakt og fangst. Dette gjelder også ved beskatning av gås først og fremst i form av høstjakt, men også som vårjakt gjennom eggsanking. I de senere årene har kun ordinær høstjakt vært tillatt i Norge (DN, 1996). Den ordinære jakttiden for grågåsa starter den 10. August, og flere grunneiere rapporterer at gjessene har forflyttet seg fra problemområdene før dette. Under retningslinjene til jaktidsforskriften for utvidelse og innskrenkning av ordinær jakttid er det skrevet at *"Fylkesmannen har myndighet til å gi adgang til å starte jakta på grågås inntil 15 dager før ordinær jaktstart. For at en slik forskrift skal kunne fastsettes må lokal forvaltningsplan for grågås foreligge, og planens faglige innhold må være godkjent av fylkesmannen"*.

1.2.1 Mål

Målet med denne delen av studien er å lage en oversikt over konfliktnivået i kystkommunene i de tre vestlandsfylkene Sogn og Fjordane, Hordaland og Rogaland. Det kommer til å bli fokusert på de største utfordringene for kommunene, hva som blir gjort for å løse konfliktene og hva interessen er for å lage en lokal forvaltningsplan for grågås i kommunen for å kunne åpne for tiltak som for eksempel skremming, eggsanking eller tidlige jaktstart.

2. Metode

2.1 Spørreundersøkelse og gjennomføring

Denne studien ble gjennomført som en spørreundersøkelse. Den er todelt, hvor den første delen ser på småviltjakt og forvaltning, mens den andre delen konsentrerer seg om konflikter med grågås.

2.1.1 Småvilt

I første omgang ble e-poster sendt ut til alle kommunene og jakt- og fiskelagene i de tre fylkene. Her ble det etterspurt kontaktinformasjon til personer med oversikt over småviltjakt i kommunen. I tillegg ble det gjort søk på internett etter jakttilbud på småvilt i de tre fylkene. Alle personer ble så kontaktet via e-post eller telefon. Over 100 spørreskjema ble sendt ut til personer med oversikt over småviltjakt på et eller flere områder, inkludert alle jakt- og fiskelagene i de tre fylkene. Bare 28 skjema ble returnert eller besvart over telefon, noe som gav en svarprosent på rundt 25. Spørreundersøkelsen var planlagt som et spørreskjema sendt ut via e-post til personer som var ansvarlig for småviltjakt på et område. Det kunne være personer fra jakt- og fiskelag, fjellstyrer, grunneierlag eller enkelte grunneiere som selv leide ut småviltjakt. I enkelte tilfeller kunne spørreundersøkelsen gjennomføres som et telefonintervju.

Undersøkelsen bestod av 22 spørsmål, hvorav 8 kan beskrives som ja/nei-spørsmål, mens de resterende spørsmålene krevde kvalitative svar. Spørsmålene gjaldt følgende tema: Kortsalg, begrensninger til jakta, økonomi, forvaltningsmetoder og interesse for videre forvaltning.

2.1.2 Grågås

Spørreundersøkelsen var rettet mot kommuner og var i utgangspunktet satt opp som et telefonintervju. Temaene i intervjuet omfattet omfanget av konflikten mellom grågås og grunneiere, hvor mye det jobbes med gås i kommunen, jakttilbud på gås og interesse for forvaltningsplan og tiltak som tidlig jakt på grågås i kommunen.

I Sogn og Fjordane ble alle kystkommuner kontaktet via telefon, eller via e-post hvis personen ikke var tilgjengelig etter et visst antall forsøk. Hele spørreundersøkelsen ble gjort via telefon hvis det fantes konflikter med gås i kommunen.

I Hordaland og Rogaland ble fylkesmannen kontaktet via telefon, og det ble oppgitt hvilke kommuner som hadde plager med grågås. Videre ble disse kommunene kontaktet og telefonintervjuet ble gjennomført.

2.2 Analyse

Svarene fra spørreundersøkelsen ble ført opp i en felles tabell. Da det var få svar, ble kun få svar fremstilt som en prosent, mens mesteparten ble fremstilt absolutte tall som viser direkte til antall svar i spørreundersøkelsen. Av samme grunn ble kun enkle analyser gjennomført i dette prosjektet.

3. Resultat

3.1 Omfang av spørreundersøkelsen på småvilt

Totalt ble 28 spørreskjema returnert, og av disse var 10 fra Sogn og Fjordane, 11 fra Hordaland og 7 fra Rogaland. Det var lite tilbakemeldinger fra både kommuner og jakt- og fiskelag i Rogaland, noe som gjorde det vanskelig å finne kontaktpersoner innenfor småviltjakt i dette fylket.

Eiendommene varierer i størrelser fra 3 000 dekar til 819 000 dekar, 4 respondenter oppgav ikke størrelse på området. Eiendommene til sammen utgjør et areal på 5 027 000 dekar eller 5 027km². Tabell 1 viser at 59 % av arealet er dekket av Statsallmenninger. 18.9 % og 15.4 % disponeres henholdsvis av jakt- og fiskelag og grunneierlag, mens bare 1.0 eies av Statskog, 3.0 er sameige og 2.3% har privat eier. Av de 28 som var med i spørreundersøkelsen unnlot 8 å gi informasjon om inntekt. Det er derfor vanskelig å analysere denne informasjonen videre. Den totale inntekten relatert til småviltjakt var ca 700 000 NOK. I noen tilfeller kunne dette inkludere utleie av overnatting.

Tabell 1: Eiendomsforhold, areal- og inntektsopplysninger for områdene dekket av spørreundersøkelsen

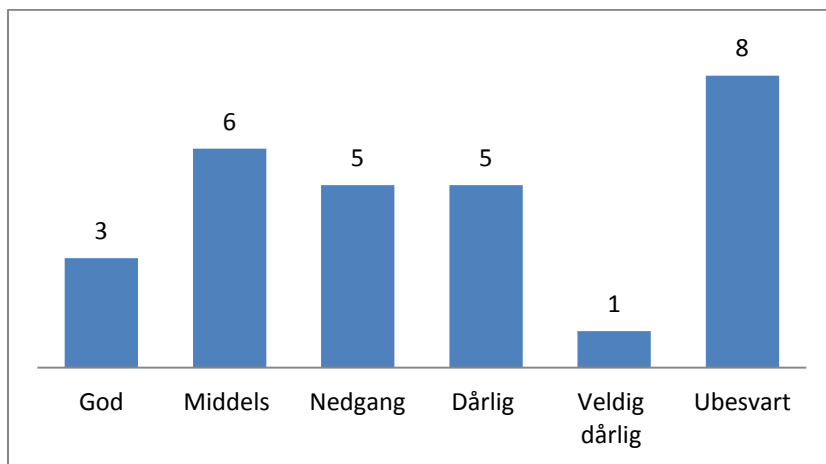
Eiendomsforhold	N	%	Samla areal (daa)	Inntekt (NOK)
Statsallmenning	7	59,4	2987520	257316
Statskog SF	3	1,0	52000	57000
Sameige	1	3,0	151000	70000
Grunneigarlag	9	15,4	772000	191650
Jakt- og fiskelag	5	18,9	949507	103700
Privat eigar	3	2,3	115000	26000
Totalt	28	100	5027027	705666

Sammenlignet med arealet på områdene som oppgav både inntekt og areal gir dette en gjennomsnittsverdi på 0,16 kroner per dekar (NOK/daa). Inntektene per dekar hadde store variasjoner og rangerte mellom 0,03 NOK/daa og 5,67 NOK/daa. Den største inntekten fantes på den minste Statskog eiendommen. Bare 20 % av svarene viste en inntekt per dekar på 1,0 NOK eller mer. Størsteparten hadde en inntekt på mellom 0,20 NOK/daa og 1,00 NOK/daa.

3.2 Jakttilbud og begrensninger på småviltjakta

Det selges over 3200 jaktkort på småvilt innenfor disse områdene og de trekker inn en sammenlagt inntekt på rundt 700 000kr totalt fra salg av jaktkort, hytteutleie og andre inntekter forbundet med småviltjakta. Jaktkortene er jevnt fordelt mellom lokale og utenbygds jegere. 13 av 28 tilbyr en eller annen form for overnatting. 8 rapporterer at de ikke har overnattingstilbud forbundet med salg av jaktkort, mens 7 lot dette spørsmålet stå ubesvart. Størsteparten av rettighetshaverne (39 %) selger kortene kun lokalt. 32 % benyttet salgskanalen inatur.no i tillegg til lokalt utsalg av kort, mens 21 % benytter egen eller annen hjemmeside på internett. 2 av rettighetshaverne som frem til nå kun har solgt kort lokalt, har fremtidige planer om å legge ut salg av jakt på inatur.no, da de håper at dette blant annet vil hjelpe med tilbakemeldinger på fangst.

Rype og hare var de vanligste viltartene som det ble solgt jaktkort på, etterfulgt av orrfugl. Bare 4 av 28 nevnte ender og gjess som en viltart det jaktet på i deres område. Rev og annet småvilt ble også nevnt av enkelte rettighetshavere som arter det ble jaktet på. Fuglebestandene har blitt mye diskutert i media i lange tider. Dette medførte til at de forskjellige rettighetshaverne ble spurt om å beskrive statusen på bestanden i deres område. Figur 1 viser antall svar som har vurdert statusen på fuglebestanden innenfor kategoriene god bestand, middels bestand, nedgang de siste årene, dårlig bestand og veldig dårlig bestand. Bare 3 av 28 klassifiserer bestanden i deres område som en 'god bestand'. 6 stykker mener at bestanden kan klassifiseres som "middels". 5 av 28 mener å ha sett en merkbar nedgang i bestanden de siste årene, og samme antall har klassifisert bestanden i området sitt til å være dårlig, mens 1 har beskrevet bestanden til å være veldig dårlig. 8 stykker lot dette spørsmålet stå ubesvart.

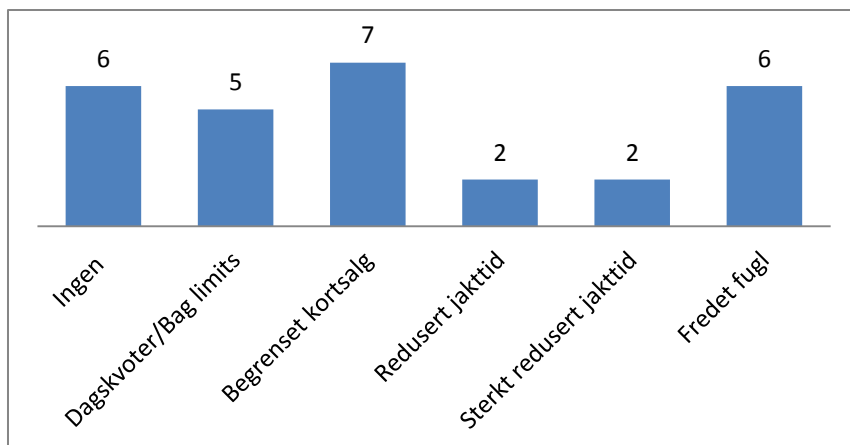

Figur 1: Status på fuglebestanden beskrevet i spørreundersøkelsen.

Jakt med hund er noe som diskuteres mye på vestlandet. Noen bønder er redd for at dette vil forstyrre sauene som er ute på beite, mens andre er redd for at jegerne blir for effektive hvis de jakter med hund. Dette er noen av grunnene til at mange rettighetshavere forbyr jakt med hund på sine områder. I denne undersøkelsen svarte 12 av 28 at det ikke var lov å jakte med hund. 14 av 28 svarte at det å jakte med hund var lov. Kun 4 av disse hadde ingen begrensninger til jakt med hund. 7 hadde begrenset jakt med hund innenfor en visse tidsrammer. Noen krevde godkjente hunder med sauerenhetsbevis.

Beskatningsreguleringer har blitt satt på 22 av de 28 områdene og de forskjellige begrensningene vises i figur 2. Den mest vanlige formen for beskatningsregulering er at det blir solgt et begrenset antall jaktkort, dette blir brukt på 7 av eiendommene. Videre er fredning av fuglebestanden og bestemte kvoter de formene for begrensninger som blir mye brukt. 4 av 28 eiendommer bruker begrenset jakttid som en form for begrensning, og av disse ble 2 klassifisert som sterke reduksjoner med henholdsvis bare 1 måned og 10 dagers jakttid. 6 eiendommer har i dag ingen form for beskatningsreguleringer, men 2 av disse rapporterte at de har begynt å planlegge begrensninger for eiendommen som de håper vil bli tatt i bruk til neste jaktsesong.

Figur 2: Beskatningsbegrensninger på småviltjakt i områdene dekket av spørreundersøkelsen

3.3 Forvaltning av småvilt

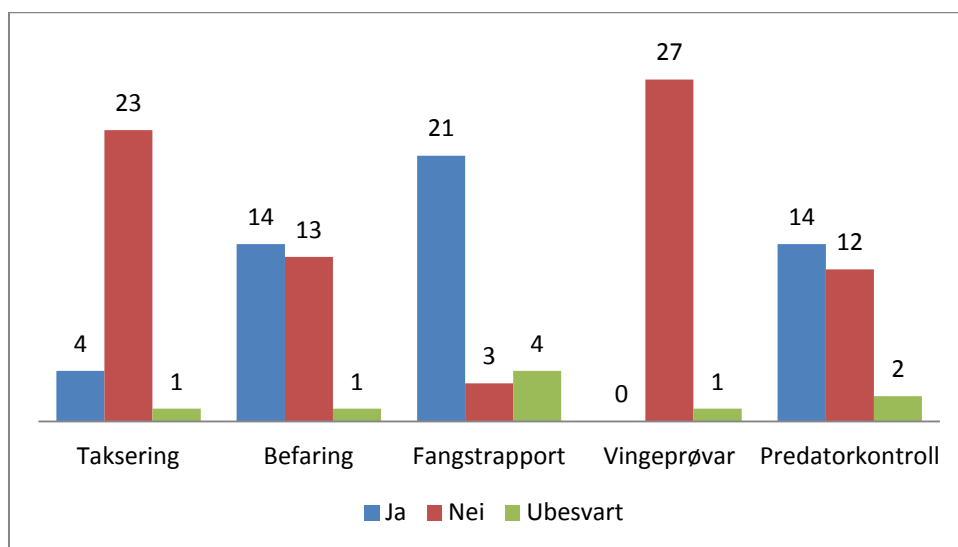
På Vestlandet har det lenge vært fokus på forvaltning av hjort. Store ressurser har blitt brukt for å heve kompetansen blant jegere og for å få til en målrettet forvaltning. Mange vald har organisert seg i storvald med bestandsplaner som rulleres hvert 3-5 år. Det har ikke vært noen tradisjoner med småviltforvaltning her. Allikevel har enkelte grunneiere gjort en innsats for å få til god forvaltning av småviltet. Figur 3 viser at 4 av 28 rettighetshavere utfører årlig taksering av områdene for å få en god oversikt over viltbestanden. 1 av disse takserer kun for hare, da de ikke jakter på storfugl. Som figuren viser er den absolutt vanligste formen for å få oversikt over bestandene er gjennom fangstrapportering, som da brukes til å bestemme om det skal være begrensninger på jakta for neste sesong. Bare 3 rettighetshavere sier at de ikke bruker fangstrapportering, mens 4 har latt dette spørsmålet stå ubesvart. Av de som ikke bruker fangstrapportering er det kun en rettighetshaver som gir uttrykk for at heller ingen andre former for tiltak brukes for å få oversikt på bestanden. I de andre to områdene bruker de takseringer eller befaringer som grunnlag for å sette opp begrensninger for jakta.

Halvparten av de spurte svarte at de utfører befaringer for å få oversikt over bestanden. Denne klassifiseringen er litt uklar, men i de fleste tilfeller betyr det at en eller flere personer går tur i områder der de vet at fuglene ofte holder til og dermed får et overblikk over situasjonen fra år til år. Det kan være lokalkjente personer eller grunneiere, eller det kan være jegere som registrerer hva de ser, når de er på jakt. Noen kjenner på følelsen av hvor mye fugl det er fra år til år og diskuterer dette med de andre lokalkjente, mens andre registrerer antall fugl og kull og sammenligner disse tallene fra år til år. Noen har skrevet "sett fugl" skjemaer på baksiden av jaktkortene som jegerne fyller ut de dagene de jakter.

Figur 3 viser at ingen av de rettighetshaverne i spørreundersøkelsen samler inn vingeprøver for produksjonsundersøkelser. De som ble spurt over telefonen svarte at dette trodde de ikke jegerne hadde engasjement for, og at det ble for tidkrevende å utføre.

Predatorkontroll var også et forholdsvis vanlig forvaltningstiltak, men dette ble ikke definert i undersøkelsen og det kan derfor være litt forskjellig hva rettighetshaverne legger i ordet. Ut i fra kommentarer på spørreskjemaet menes det uttak av små rovilt som kan ha innvirkning på fuglebestanden gjennom beskatning av kylling eller egg. De vanligste artene som regnes er rev, mår, mink og kråke. Figur 3 viser at halvparten sier de driver en eller annen form for predatorkontroll. 5

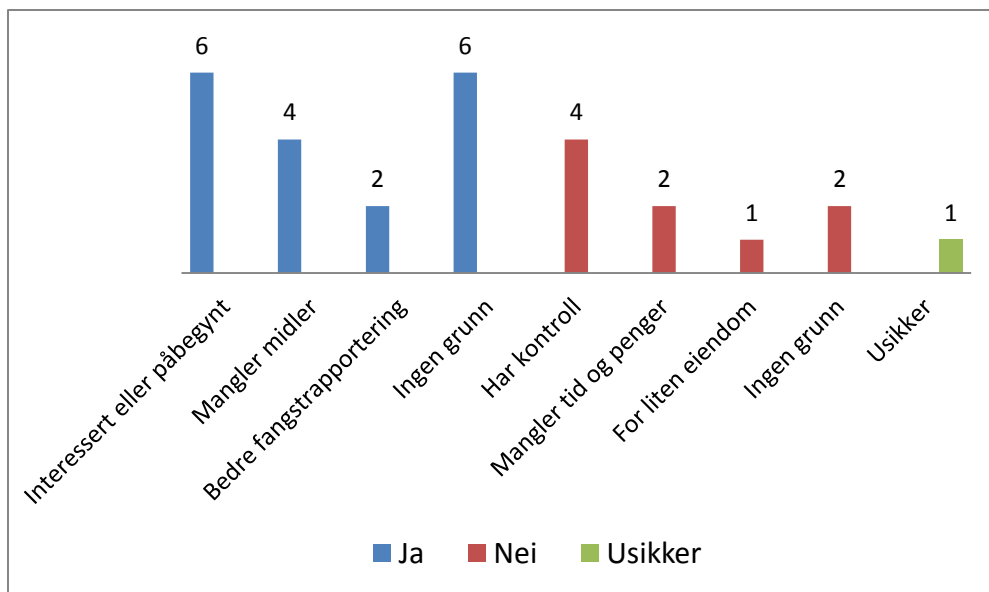
rettighetshavere tilbyr fellingstilskudd på enten rev, mink eller mår. 5 oppfordrer til jakt på små rovvilt og to driver en del med fangst av mår. 1 har skrevet at predatorkontrollen er en del av den ordinære jakta.

Figur 3: Forvaltningstiltak utført av rettighetshaverne i de forskjellige områdene.

Alle deltakerne ble spurt om de hadde interesse av å gjøre mer for å få oversikt over bestanden og for forvaltningen av småviltet. Figur 4 viser at 9 av 28 ikke hadde interesse for det. 4 begrunnet det med at de følte at de hadde kontroll ved å bruke de metodene som ble fulgt på deres område. Metodene brukt på disse 4 eiendommene var befaring av lokalkjent, eller krav om å fylle inn fangstrappport. En hadde en liten bestand som de hadde under kontroll. 2 av de 9 som ikke var interessert i å gjøre mer, begrunnet dette med mangel på tid og penger, mens 1 mente at eiendommen var for liten til at det var noe poeng å gjøre mer, 2 oppgav ingen grunn for hvorfor de ikke var interessert i å forvalte viltbestanden bedre.

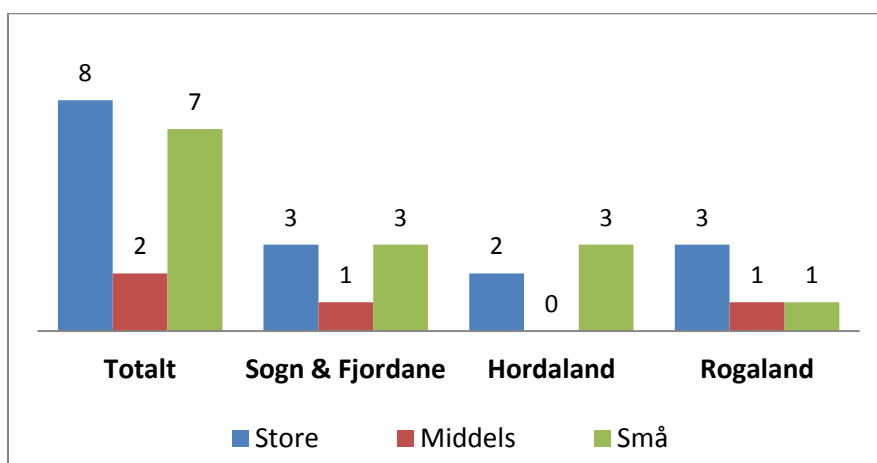
Videre kan man se i figur 4 at 18 av 28 viste interesse for å forbedre forvaltningen og oversikten av småviltbestanden i sine områder. 6 var veldig interessert og har gjort forsøk på å få til noe. 2 av disse har allerede begynt med takseringstiltak, men ønsker mer erfaring. De andre 4 har enten møtt en del motstand eller er usikker på hvilken metode som egner seg. 4 av de 18 er interessert i å gjøre mer, men de mangler midler til å gjøre noe med det. 2 av de 18 ønsker å gjøre tiltak for å forbedre metodene for å få tilbake fangstrappportene. 6 av de 18 gav ingen grunn for hvorfor de var interessert i å gjøre mer. Bare 1 lot dette spørsmålet stå ubesvart.

Figur 4: Interesse for å bedre forvaltningen av småvilt og få bedre oversikt over viltbestanden

3.4 Konflikter relatert til grågjess

Figur 5 viser konfliktnivået totalt mellom grågås og landbruket. Figur 5 viser også hvordan dette fordeler seg i de tre fylkene. 8 av de 17 kommunene som var med i spørreundersøkelsen har store konflikter med grågås i kommunen. Figuren viser også at 7 av kommunene bare har små konflikter, mens 2 kommuner har en del. 1 av kommunene som nå har lite konflikter med grågåsa understreker at det før forvaltningsplanen var store konflikter med gås i kommunen.

Figur 5: Konfliktnivå mellom grågås og landbruksinteresser i 17 av kystkommunene på Vestlandet.

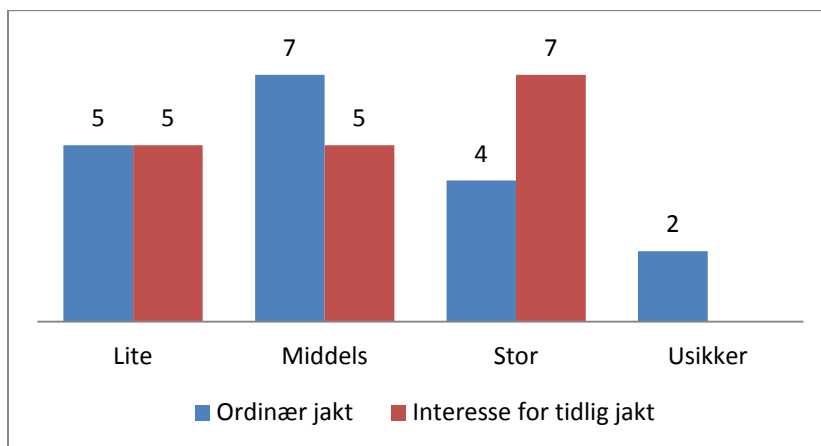
I samsvar med figur 5 viste også interessen for forvaltningsplan samme fordelingsmønster. Det var ikke uventet at det var økende interesse for tiltak med økende problemer. Kommunens arbeidsinnsats med grågås varierer. Bare 4 kommuner mener at de jobber mye med grågåsa til det daglige, mens 8 kommuner jobber lite. Av disse understreket 2 at de hadde jobbet mye med grågås før forvaltningsplanen ble laget. En av disse kommunene følte at de burde følge opp planen mer, men at dette hadde falt bort på grunn av omorganisering av ansatte.

14 av de 17 kommunene gir hjelp og bistand til enkelte grunneiere, som oftest gjennom godkjenning av skadeløyyve på enkelte dyr etter søknad fra grunneier. 2 av kommunene innvilger ikke skadeløyyver da de mener at skadefelling bør være siste utvei. En kommune er fri fra søknader om skadefelling etter at forvaltningsplanen ble tatt i bruk.

3.5 Jakt på grågås

Grågås har ordinær jakttid fra 10. august. Etter godkjent forvaltningsplan i kommunen kan jaktstarten forfremmes med 15 dager, altså tidlig jakt kan begynne fra 26. juli. Figur 6 viser de forskjellige kommunenes inntrykk av hvor mye jakt som foregår i den ordinære jakttiden og om kommunen tror at det er interesse for tidlig jakt blant jegere og grunneiere. Vi kan se fra figuren at 5 kommuner har liten jaktinnsats gjennom den ordinære jakten. 7 kommuner rapporterer at det er middels innsats på ordinær grågåsjakt, mens 4 mener at det er stor innsats fra jegere. 2 kommuner er usikker på hvor mye det jaktes på grågås gjennom den ordinære jakttiden. 7 av kommunene mener at det er lite jakt fordi gåsa ofte trekker videre i slutten av juli eller begynnelsen av august, noe som betyr at det er svært lite gås å jakte på, når den ordinære jakten begynner. I tillegg mener enkelte at det er dårlig organisering av jakt i kommunen, og at det er mest grunneierne selv og deres bekjente som jakter på gås.

Figur 6 viser også at det er interesse for tidligere jaktstart i 7 av de 17 kommunene, mens de andre 10 kommunene er jevnt fordelt mellom liten og middels interesse for en tidligere jaktstart. 1 kommune mente at den tidligere jaktstarten ikke begynte tidlig nok, da det var mest behov for å ta ut gås på våren og ikke mot slutten av sommeren.

Figur 6: Kommunens inntrykk av jaktinnsats under ordinær grågåsjakt og eventuell interesse for tidlig jaktstart.

3.6 Forvaltning av grågås på kommunenivå

Av kommunene som ble spurt i spørreundersøkelsen har 3 kommuner en ferdig godkjent lokal forvaltningsplan for grågås, mens 4 kommuner har en plan som er godt underveis til å bli godkjent. Disse planene ble laget på grunn av økende bestander i uønskede områder, etterspørsel fra grunneiere og et stort antall søknader om skadefelling. I en av kommunene hadde 22 grunneiere gått sammen til kommunen for å kreve forvaltningsplan og større innsats fra kommunen for å redusere gåsekonfliktene lokalt.

3 av kommunene som ikke har plan har uttrykt interesse, men sier at det kan bli aktuelt senere, da dette ikke er første prioritering. Dette er kommuner hvor enkelte grunneiere har problemer med gåsa, og det blir nevnt at mesteparten av gjessene er borte når den ordinære jakta begynner. 2 av disse kommunene har skrevet til fylkesmannen i deres fylke og spurt om hjelp og støtte til å få laget plan, men fikk ikke noen tilbakemelding eller råd fra fylkesmannen om framgangsmåte.

7 kommuner har ikke plan og nevner heller ikke noen interesse for dette.

6 av de 17 kommunene mener at en plan eller andre tiltak, som skadefelling, hjelper på å minske konfliktene med grågåsa, mens 1 kommune understreker at en forvaltningsplan ikke vil hjelpe. Her har de hatt en plan før, og problemene ble ikke redusert. Gjeldene kommune har veldig vanskelige forhold grunnet et fuglereservat midt mellom eiendommer med landbruksinteresser. Grågåsa er en høy prioritet i kommunen, men det er et vanskelig område å jobbe i for å få kontroll på problemet. En annen kommune mener at en forvaltningsplan ikke gir tidlig nok jakt til å kontrollere problemene. Her gis heller fellingsløyver på våren, men kommunen understreker at fellingsløyver gis aldri i hekketiden.

Bare 2 var usikre på om forvaltningsplan eller andre tiltak faktisk hjelper mot konfliktene. I den ene kommunen har problemene minket etter at forvaltningsplanen ble godkjent og tiltakene satt i gang, men det manglet bevis på om dette var grunnet planen eller om det var tilfeldigheter som gjorde at bestanden minket i området. 8 kommuner lot dette spørsmålet være ubesvart eller følte ikke de kunne gi noe svar, da de ikke har forvaltningsplan og kanskje ikke godkjenner så mange skadeløyver.

4. Diskusjon

4.1 Småvilt

I jaktseasonen 2010/2011 var 144 100 jegere på jakt i Norge. Av disse jaktet om lag 25 % både på småvilt og storvilt, og ca 35 % jaktet bare på småvilt (SSB, 2011). I de tre vestlandsfylkene: Sogn og Fjordane, Hordaland og Rogaland gikk over 20 000 personer på jakt i 2010/2011. Av disse jaktet over halvparten på småvilt en eller flere ganger i løpet av jaktseasonen (SSB, 2011). Jakt er for mange grunneiere en ekstra inntektskilde, og mange nyter godt av stor jaktinteresse i fylket. Allikevel er det mange som ikke benytter denne muligheten fullt ut. For å få tak i rettighetshavere til spørreundersøkelsen ble det gjennomført søk på internett og sendt etterspørsel etter kontaktpersoner gjennom kommune og jakt- og fiskelag og lokale sportsbutikker i enkelte områder. I mange tilfeller var det vanskelig å finne kontaktinformasjon til kortselgere eller grunneier. Rettighetshavere som benytter salgskanaler på internett, som for eksempel inatur.no, er antageligvis overrepresentert, da disse var lettere tilgjengelig enn grunneiere som bare benytter seg av lokale salgskanaler. Flere ganger opplevdes det at informasjonen som ble funnet på internett var gammel og det var vanskelig å få kontaktinformasjon til riktig person. Bare 2 rettighetshavere i denne undersøkelsen selger kun kort lokalt, men antageligvis er dette sterkt underrepresentert for disse tre fylkene. Jeg tror dette er en vanlig metode for å selge jaktkort blant grunneiere og det er nesten umulig for en utenbygds person å komme i kontakt med disse.

Denne undersøkelsen hadde en lav svarprosent, hvor bare 28 rettighetshavere deltok. 32 % av svarene i denne undersøkelsen er fra grunneierlag, 25 % representerer Statsallmenninger, 17,8 % er representert av jakt- og fiskelag. Statskog og private eiere representerer 10,7 % hver og bare ett av svarene var fra et sameige som utgjør 3,5 %. Det er et bredt spekter av deltakere, men det er uvisst om dette er representativt for de tre fylkene. Områdene i undersøkelsen dekker ca 5000 km² og det selges rundt 3200 kort til sammen. Det var også en jevn fordeling av kortsalg til lokale og utenbygds jegere.

Totalt omsetter disse rettighetshaverne for ca 700 000kr. Sammenlignet med arealet på områdene som oppgav både inntekt og areal gir dette en gjennomsnittsverdi på 0,16 kroner per dekar (NOK/daa). Et par av rettighetshaverne fra de store områdene hadde ikke full oversikt over inntekter da flere var personer involvert i økonomien, så på disse områdene er totalen underestimert. Den høyeste inntekten per dekar var på den minste Statskog eiendommen i undersøkelsen og lå på 5,67 NOK/daa. Dette er lavere enn det som har blitt funnet i andre undersøkelser. Andersen m.fl. (2010) undersøkte overskudd av inntekten hos rettighetshavere for seasonen 2006/2007, og fant en gjennomsnitt på 0,53 NOK/daa i overskudd. Undersøkelsen viste at totalutgiftene for småviltjakt i gjennomsnitt lå på 15 % av totalinntekten for småviltjakt. Det vil si at den totale gjennomsnittsinntekten lå på rundt 0,60 NOK/daa i deres undersøkelse (Andersen m.fl., 2010). En slik gjennomsnittlig inntekt ligger da på 0,44 NOK/daa høyere enn det som ble funnet i denne studien. Sammenlignes dette med studieområdet på 5 mill dekar, kunne inntekten for dette område vært på 2,2 mill NOK mer enn det som er dagens inntekt. Dette viser at her finnes et potensial for videre utvikling som kan vise seg å være veldig lønnsomt for grunneier.

Flere rettighetshavere rapporterte at det finnes en konflikt mellom småviltjakt og storviltjakt, og ofte føler småviltjegere at de blir presset ut av terrenget for å gi plass til storviltjakt. Dette er nok en forholdsvis vanlig konflikt i flere områder på vestlandet, da storviltjakt antagelig genererer bedre

inntekter. Det er nødvendig å jobbe mer med organisering av større jaktlag og tilrettelegging av samjakt mellom småvilt- og storviltjegere. Det er store arealer tilgjengelig på vestlandet, og det er ingen grunn for at det ikke skulle være mulig å kunne drive begge jaktformer i disse områdene.

Nesten halvparten av deltakerne i undersøkelsen tilbyr en form for overnatting, men ofte kommer dette som et ekstra tilbud til jakta. En mulighet for økt inntekt av jakt er å sette sammen flere tilbud som kan selges som en pakkeløsning. Det har ikke vært tradisjoner for dette i Norge, men dette har blitt vanlig i mange andre land. Spesielt utenbygds og utenlandske jegere viser interesse for slike pakkeløsninger (Andersen m.fl., 2010).

Rypa er den småviltarten i Norge som er mest felt, og det var også den vanligste arten som ble jaktet på i denne undersøkelsen, etterfulgt av hare og orrfugl. Det har vært en kraftig nedgang på avskytingen på rypa i flere år. I 1999/2000 ble det felt over 500 000 ryper i Norge. 2009/2010 viste seg å være et absolutt bunnår med et samlet utbytte på 160 000. For jakt sesongen 2010/2011 har vi igjen sett en liten økning på landsbasis (SSB, 2011). Jaktstatistikken fra 2010/2011 viser at i de tre vestlandsfylkene ble det felt til sammen 19 650 ryper, dette har en økning på 4150 ryper fra 2009/2010. Rype er også desidert den arten det blir jaktet mest på i disse tre fylkene (SSB, 2011).

Helt tilbake til sent på 1800-tallet har forskning bevist svingninger i størrelsen på hønsebestandene i Norge. Et år med masse fugl kunne være etterfulgt av et svært dårlig fugleår. Disse svingningene varte ofte i korte perioder, og jevnet seg raskt ut igjen. Gjennomsnittstallene viser en jevn reduksjon i hønsebestanden siden siste verdenskrig. Det eneste unntaket fra denne trenden var på slutten av 1980-tallet da reveskabben kom til Norge (Hjeljord, 2008).

I denne undersøkelsen var det bare 3 rettighetshavere som vurderte fuglebestanden på sitt område til å ha en god status. Mesteparten av svarene var spredt jevnt mellom middels og dårlig bestand, mens bare 1 svarte at det var en veldig dårlig fuglebestand på deres område. Andersen m.fl (2010) viste at definisjonen på en god bestand varierer mellom forskjellige grunneiere og også mellom forskjellige steder i Norge. I denne undersøkelsen har det ikke blitt spurt om faktisk bestandsstørrelse, og det er derfor ikke mulig å sammenligne status på bestandene med andre undersøkelser.

Enkelte grunneiere var bekymret over hytteutbygging i viktige fugleterreng og mente at dette kunne virke forstyrrende på bestanden. Til nå har det vært få studier på effekten av hytteutbygging på rypebestanden, men mye tyder på at dette kan virke negativt på fuglebestanden både i form av forstyrrelser hvis de bygges nær hekkesteder, men også fordi både rev og kråke ofte tiltrekkes til avfall i bebygde strøk (Hjeljord, 2008).

Den vanligste måten å få oversikt på bestanden var via fangstrapportering fra jegere. 21 av de 28 rettighetshaverne svarer at fangstrapportering er brukt i deres område. Hos 8 av disse er dette det eneste tiltaket som er i bruk for å få oversikt på bestanden i område. Ved å bruke fangstrapportering som eneste form for informasjon under planlegging av jaktuttaket for neste års jakt, får man kun informasjon etter at uttaket har blitt gjort. Ved å ligge ett år på etterskudd kan man planlegge et høyt uttak på en liten bestand hvis et godt rypeår var etterfulgt av et veldig dårlig. I denne situasjonen vil man høste mer enn overskuddet og dette kan få en negativ innvirkning på bestanden. Ved andre metoder, som for eksempel taksering av levende bestand, vil man få en oversikt over situasjonen før

jakta begynner, og dermed få et bedre grunnlag for å sette begrensninger til jaktuttaket basert på den faktiske bestanden det året (Andersen m.fl, 2010).

Småviltforvaltningen i Norge har siden 1930-tallet bygget på teorien om at man under jakta høster av et overskudd som ville ha dødd naturlig i løpet av vinteren. Jakt har derfor ikke blitt regnet som noen viktig faktor for størrelsen på bestanden over tid. Det var også regnet at et jaktuttak på rundt 30 % var forsvarlig. Pedersen (1997) undersøkte jakt som mortalitetsfaktor på lirype. Nyere undersøkelser indikerte at det ble skutt over 50 % av høstbestanden av lirype, samtidig som at jakttrykket har økt betraktelig de siste 20 årene. For å føre en forsvarlig forvaltning og sette kvoter som høster kun av overskuddet, må man kjenne størrelsen på hekkebestanden eller høstbestanden, og man må ha kunnskaper om årets kyllingproduksjon. Taksering i terrenget gir et overslag av den levende bestanden, og som en gylden regel bør minst 10 % av det aktuelle terrenget takseres (Pedersen, 1997). God og informativ jaktstatistikk og produksjonsprøver i form av f. eks. vingepøver kan gi en oversikt over det som blir høstet fra år til år. Sammen med bruk av årlig taksering kan man få et innblikk i statusen på bestanden man har og lage gode og bærekraftige begrensningstiltak for jakt sesongen (Brainerd m.fl, 2005). Ingen av de spurte i denne undersøkelsen ba om at jegere skulle ta vingepøver på skutte fugler.

Den vanligste beskatningsreguleringen var å begrense antall solgte jaktkort, etterfulgt av fredning av fuglebestanden og kun åpne for jakt på andre arter og å sette dagskvoter eller såkalte "bag limits". Fredning av fuglebestanden var i denne studien like vanlig som å ikke ha noen form for begrensninger i det hele tatt, mens redusert jakttid var minst brukt av rettighetshaverne som svarte i på denne spørreundersøkelsen. Flere kommenterte at småviltjakt ofte ble nedprioritert da grunneier tjener mer penger på storviltjakt, og at det kan være vanskelig å samarbeide med naboer om småviltjakt av denne grunnen.

Det var kun 4 rettighetshavere i denne spørreundersøkelsen som gjennomfører årlige takseringer i terrenget og analyserer dataene for å kartlegge den levende bestanden av fugl i området. Flere av disse kommenterte at det har vært vanskelig å sette i gang med taksering på grunn av mye motstand og dårlig kunnskap hos naboer. Den ene rettighetshaveren understreket at det hadde vært mye arbeid å få til å sette opp årlig taksering. Her måtte flere informasjonsmøter til i samarbeid med kommunen og skogeierlaget for å heve kompetansen hos naboene til å godta at disse områdene skulle takseres. Etter noen år med takseringer har naboene her begynt å bli interessert og det ser ut til at enkelte også kan ønske å begynne med takseringer. Samme rettighetshaver understreket at det er mye misforståelser blant grunneiere. Noen mener at det ikke er fugl og det er mye rovdyr, og de freder derfor jakten så reven får mat og holder seg unna lammene til bonden. Denne rettighetshaveren ønsket mer informasjon til grunneiere om muligheter innenfor forvaltning og jakt.

Befaringer utført av grunneier eller jegere på jakt, var mer brukt enn takseringer. Her blir det ikke gjort noen videre analyse av funnene, men disse observasjonene er ofte brukt i sammenheng med fangstrapporteringen til å sette begrensninger for jakten året etter. Problemet med slike befaringer er at de ikke er sammenlignbare fra år til år. Ofte blir det ikke notert hva de har sett, og beregningene blir derfor helt subjektive. Det er også vanskelig å huske mer enn ett til to år bakover i tid, og status på bestanden vil derfor alltid være basert på korte intervaller.

Jakt med hund har møtt mye motstand fra grunneiere selv og naboer til jaktområder. Grunneier er ofte redd for at hunden skal forstyrre sauene som beiter. Det er derfor ikke lov å bruke hund på jakt

på litt under halvparten av eiendommene. Halvparten av områdene godtar jakt med hund, men de aller fleste begrenser dette til en dato etter at sauene har blitt tatt inn eller de ønsker at hunden må ha et sauerenhetsbevis. Noen rettighetshavere forklarte at de hadde sagt nei til jakt med hund, fordi de hadde møtt mye motstand fra naboer som argumenterte at jegerne kom til å bli for effektive hvis de hadde hund og dette ville skade bestanden i jaktområde og omkringliggende områder.

Fødsel, død, innvandring og utvandring bestemmer forekomsten av vilt i et område. Årsaken til variasjoner av disse faktorene kan være komplisert og sammensatt, men avhenger antagelig av tilgang på næring og skjul, predatoritet og effekter på landskapsnivå (Finne m.fl., 2012). Bortsett fra jakta er predatorer som rev, mår, rovfugl og kråkefugl i dag den viktigste årsaken til tap på alle stadier av hønsefuglens bestandssyklus. Faktorer som kan virke inn på hvor dominerende predasjonen blir per år kan påvirkes av blant annet bestanden av smånagere sammen med insektnæring og værforhold i kyllingperioden og biotopens kvalitet (Hjeljord, 2008).

Det har vært diskusjoner om hvor effektivt predatorkontroll er som et forvaltningstiltak. Den smittsomme sarcoptesekabben begynte å spre seg blant rødvilt i Norge rundt 1980-tallet. Dette medførte store reduksjoner i revebestanden, som ble etterfulgt av enorm økning av småviltbestandene. Dette naturlige eksperimentet beviste den store betydningen av rødvilt på arter som skogsfugl, hare og rådyr (Hjeljord, 2008; Finne mfl, 2012). Likevel, viser flere studier at predatorkontroll ofte ikke gir de store resultatene, fordi i mange tilfeller er ikke uttaket stort nok til å kunne begrense roviltbestanden tilstrekkelig og derfor samtidig øke småviltbestanden (Hjeljord, 2008; Andersen m.fl, 2010). Predatorkontroll som et forvaltningstiltak ble brukt av halvparten av de spurte i undersøkelsen.

4.1.1 Konklusjon

Det er en felles interesse blant rettighetshavere å bevare småviltartene på et bærekraftig nivå. Men på Vestlandet har det vært lite fokus på god og informativ forvaltning av småvilt. Dette er noe som kan og bør bedres hos de aller fleste rettighetshavere. Det er mangel på innsatsvilje til å sette i gang nye forvaltningstiltak. Dette er antagelig grunnet liten kunnskap blant grunneierne selv, men også blant omkringliggende naboer. Det er en tendens til at man ønsker å følge gamle rutiner som man mener har fungert i lange tider, og enkelte er kanskje ikke villige til å se nye muligheter. Mange vet heller ikke hvilke muligheter som finnes innenfor forvaltning. Noen har hørt om tiltak som taksering og predatorkontroll, men vet egentlig ikke helt hva det innebærer, mens andre synes det er vanskelig å bestemme hvilke metoder som egner seg for deres områder. Det er også liten interesse i å investere tid og egne penger til forvaltningstiltak, og det finnes ikke midler til støtte. Flere har understreket at det ikke finnes beviser på at forvaltningstiltak har noen hensikt.

Undersøkelsen viste at nåværende inntekt fra småviltjakt på vestlandet var lav i forhold til andre undersøkelser, og at det er potensial for å øke den årlige inntekten for grunneier. Dette viser at det er grunnlag til videre satsing på å forbedre jakttilbudene og markedsføringen av disse, samt forvaltningen av småviltressursene på vestlandet. Vi mener derfor at det er nødvendig med et større prosjekt som vil fokusere på kompetanseheving blant grunneiere på vestlandet, og hjelpe med å identifisere utfordringer, muligheter og potensial på deres områder. Informasjon om forskjellige metoder for taksering, inkludert planlegging, utførelse og bruk av innsamlet data bør gjøres lettere tilgjengelig, men også mer forståelig for grunneiere. Det er viktig at grunneiere får forståelse for

mulighetene som ligger innenfor jakt som næring. Bedre samarbeid og organisering av jakt og forvaltning, i tillegg til god markedsføring kan øke salget og inntektene fra jakta.

4.2 Grågås

Det har i lange tider eksistert konflikter av betydelig omfang relatert til rovvilt og hjortevilt, dette har ledet til både målsettinger og virkemidler innenfor forvaltningen av disse artsgruppene. En lignende konflikt begynte å vokse frem i løpet av 1980-årene, men denne gangen var det mellom gjess og landbruksinteresser (DN, 1996). Det var som nevnt tidligere flere grunner til denne økende konflikten. Blant annet gjengroing av markene på holmer og skjær som gjør at disse ikke lenger egner seg som gåsebeiter. I tillegg har antallet av ville grågjess økt betraktelig siden 1990-tallet. Dette har drevet gjessene inn på intensivt drevet innmarksareal, og dermed har konflikten økt kraftig. Gjessene påfører enkelte gårdsbruk store økonomiske tap som det ikke finnes offentlige kompensasjonsordninger for (Kvavik, 2005). Beiteskadene som oppstår er ikke et generelt problem, men et problem som i avgrensede områder langs kysten skaper store konflikter og bryr for landbruksinteresserte (DN, 1996). I tråd med økende konflikter utarbeidet Direktoratet for naturforvaltning (DN) i 1996 en handlingsplan for forvaltning av gjess som en basis for regionale og lokale forvaltningsplaner.

Av kommunene som ble kontaktet i denne spørreundersøkelsen klassifiserte 8 av 17 konflikten mellom grågåsa og landbruksinteressene som store. I tillegg mente 2 kommuner at de hadde middels store konflikter. Flere understreket at det var kun enkelte grunneiere som hadde store problemer, men for de grunneierne som var berørt, kunne det være veldig frustrerende. I et par av kommunene var store deler av grunneierne berørt av grågåsa, og her var det vanskelig å få kontroll over problemet på grunn av naturreservat som lå vanskelig til i forhold til eiendommene rundt hvor gåsa samlet seg.

Da undersøkelsen kun adresserte kommuner på denne delen, antas det at ansvarlig i kommunen har en viss oversikt over jakttilbudene som finnes her. Til sammen 11 kommuner mener at det finnes middels til stor jaktinteresse i kommunen og at det jaktes en del på grågås under den ordinære jakttiden. Flere understreker at det er dårlig organisering av jakten og at det for det meste er grunneier selv og bekjente som jakter. Dette har også blitt rapportert flere steder i Norge. Eiendommene langs kysten er ofte små og en samordning av jakta er derfor en fordel både for forvaltningen og for å få en bedre jaktopplevelse. Kristiansen m.fl. (2005) registrerte at enkelte plasser hadde grunneierne organisert seg i grunneierlag som solgte jaktkort for gjess. Her fikk grunneierlagene inn en ekstra inntekt og de kunne organisere jakten og gi ut informasjon om hvilke områder som egnet seg for jakt og hvilke som ikke gjorde det. Denne type organisering kan også være en fin mulighet for å ta inn førstegangsjegere på opplæringsjakt. I denne undersøkelsen var det kun en kommune som fortalte at jakt- og fiskelaget hadde laget en avtale med enkelte grunneiere hvor medlemmene av klubben kunne få gratis jaktkort til disse områdene for å hjelpe med å redusere skadene på eiendommen til grunneier. Ellers var det rapportert lite samarbeid og organisering av jakt. 7 av de 17 kommunene mente at det var lite jakt på grågås fordi mesteparten av gåsa hadde flyttet seg før 10. august, som er ordinær jaktstart.

I følge retningslinjene til jakttidsforskriften må en lokal forvaltningsplan foreligge før man kan ta i bruk enkelte tiltak for å redusere konflikten med grågås i kommunen. Tiltak som anbefales av

Kristiansen m.fl. (2005) for grågås inkluderer etablering av friområder hvor man ønsker at gåsa skal føle seg trygg. Disse områdene må være tilstrekkelig i størrelse og tilby gode beitemuligheter. Etter etablering av friområder kan man ta i bruk tiltak som manuell og aktiv skremming av gåsa fra uønskede områder. Dette er et arbeidskrevende tiltak hvor man ønsker at gåsa skal bli urolig og flytte seg til et mer egnet område som de avsatte friområdene. I tillegg er det krav om avsatt friområde hvis man søker om tidligere jaktstart. Jakten må gjennomføres med begrensninger til døgntidspunkt og man bør vurdere utviklingen til årsungene før jakten begynner. God tilrettelegging av jakt, både ordinær og tidlig, kan gi et økt uttak av gås og medføre en lavere bestandsvekst over tid. Andre tiltak inkluderer eggssanking og endring av avlingstype (Kristiansen m.fl., 2005).

Forvaltningsplanen skal bygge på god faglig forankring av dagens kunnskap om gåsas biologi, konflikter og rammevilkår. DN (1996) oppfordrer til å følge 3 hovedmål som omfatter å bevare levedyktige bestander og sikre deres leveområder. All høsting skal være bærekraftig for bestanden, og jakt bør brukes som et effektivt forvaltningsverktøy og bør gjøres tilgjengelig som et attraktivt fritidstilbud. Det siste målet er at man skal løse konfliktene mellom gjessene og landbruket på en forsvarlig måte (DN, 1996). Av de 17 kommunene som deltok i undersøkelsen har kun 3 kommuner en ferdig godkjent forvaltningsplan for grågås, mens 4 kommuner har skrevet planen og venter på godkjenning. Alle planene ble laget enten etter stor innsats fra kommunen eller etter forespørsel fra grunneiere. Alle ønsker å søke eller har søkt om tidligere jaktstart som et av tiltakene i deres forvaltningsplan. Generelt tror kommunene at det er interesse blant grunneiere for tidligere jaktstart, og 12 av kommunene har rapportert at de tror det er middels til stor interesse for dette.

Bare 3 av kommunene deler ikke ut en eller flere skadeløyver i løpet av ett år, og kommenterer med at skadeløyver kun skal gis når alle andre tiltak har vist seg å være mislykkede. Skadeløyver i de andre kommunene gis både for å skremme grågjessene vekk fra dyrket mark og for å felle enkeltindivider som gjør skade. Det ble også kommentert at tidlig skadefelling stopper gåsa fra å etablere seg i uønskede områder. Dette var også kommentert i en undersøkelse gjort av Kristiansen m.fl. (2005), hvor det var understreket at for at dette skulle fungere var det nødvendig at det fantes tilstrekkelig med friområder som gåsa kunne etablere seg i før hekking.

En av kommunene har dokumentert et minkende konfliktnivå i kommunen etter at den lokale forvaltningsplanen ble tatt i bruk. Men de kunne ikke konkludere med om dette var tilfeldigheter eller om det var på grunn av planen. Flere mener at forvaltningsplaner eller andre tiltak som skadefellinger hjelper med problemene, i hvert fall på et kortsiktig nivå. 1 kommune stilte seg veldig negativt til tiltakene som kan bli tatt i bruk gjennom en forvaltningsplan. I denne kommunen brukes skadefellinger nærmest som en form for vårfjakt. Her mener de at 15 dager tidligere jaktstart ikke vil ha noen virkning på problemene i det hele tatt, men at gjessene må tas ut før de slår seg til ro. Kommunen understreker at det ikke er fritt fram, og at ingen skadefellinger gis under hekketiden. Andre undersøkelser har funnet at denne formen for skadefelling også forekommer i andre kommuner i Norge og det er viktig å understreke at gjeldende forskrifter sier at skadefelling ikke skal fungere som et bestandsregulerende tiltak (Kristiansen m.fl., 2005).

4.2.1 Konklusjon

Grågåsa er en internasjonal art hvor målet for forvaltningen derfor må være å bevare bærekraftige bestander både nasjonalt og internasjonalt. Bestanden har økt de siste årene og dette har medført kraftige økninger i skader og konflikter påført landbruksinteresserte i enkelte områder langs kysten.

Det er blitt observert at gåsa har begynt å trekke lenger innover i landet og det er stadig flere kommuner som opplever konflikter i områder hvor dette ikke har vært noe tema før. Over halvparten av kommunene i denne undersøkelsen hadde konflikter med gås, og dette reflekterte også interessenivået for tiltak som for eksempel tidligere jakt og skremming.

Denne undersøkelsen var basert på kommunenes inntrykk av konfliktene mellom grågås og landbruksinteresserte. Flere kommenterte at det burde være bedre organisering av jakt på gås, både fra grunneiere selv og fra jakt- og fiskelag. Videre undersøkelser bør fokusere på grunneieren sine inntrykk. Med økende gåsebestander blir det viktig å heve kunnskapen blant grunneiere i kystnære strøk om positiv effekt av samarbeid mellom eiendommer og bedre organisering av jakt, både ordinær og tidlig. En bedre organisert jakt og et større jakttrykk vil være vesentlig for å redusere ødeleggelse på enkelte eiendommer og for en god og bærekraftig forvaltning av grågås i tiden fremover.

Takk til:

Sogn og Fjordane Fylkeskommune

Hordaland Fylkeskommune

Rogaland Fylkeskommune

5. Referanser

- Andersen, O., Kaltenborn, B.P., Pedersen, H.C., Storaas, T., Solvang, H., Moa, P.F. og Hagen, B.R. (2010) Undersøkelse blant jaktrettighetshavere i Rypeforvaltningsprosjektet 2006-2011. Datagrunnlag og noen sentrale funn. *NINA Rapport*, **433**: 32
- Brainerd, S.M., Pedersen, H.C., Kålås, J.A., Rolandsen, C., Hoem, S.A., Storaas, T. og Kastdalen, L. (2005) Lokalforankret forvaltning og nasjonal overvåking av småvilt. En kunnskapsoppsummering med anbefalinger for framtidig satsing. *NINA rapport*, **38**: 73
- Direktoratet for Naturforvaltning, DN (1996) Handlingsplan for forvaltning av gjess. *DN-rapport 1996-2*: 1- 77
- Finne, M., Kristiansen, P. og Wegge, P (2012) Skogsfugl i Fjella – Østfold. *Østfold Fylkeskommune og Fylkesmannen i Østfold*, 1-24
- Hjeljord, O. (2008) *Viltet – Biologi og forvaltning*. Tun forlag AS, Oslo, sider 352
- Kristiansen, L.H., Mogstad, D.K., Shimmings, P. og Follestad, A. (2005) Evaluering av forvaltningsplaner for gås i Norge. *Planteforsk Tjøtta Fagsenter*: 1-86
- Kvavik (2005) Forvaltning av gjess i Norge – konfliktdempende tiltak, Sluttrapport for prosjektet. *Fylkesmannen i Nordland*, sider 89
- Pedersen, H.C. (1997) Jakt som mortalitetsfaktor hos lirype – et litteraturstudium. *NINA oppdragsmelding*, **388**: 1-28
- Statistisk sentralbyrå, SSB (2011) Norsk offentlig jaktstatistikk